

Осетини як національна меншина України

Ельбрус ТЕДЕЄВ,
народний депутат України,
олімпійський чемпіон Афиn,
голова Київського земляцтва
осетинів

Андрій БУЗАРОВ,
адвокат, публіцист,
помічник-консультант
народного депутата України

26

У статті проаналізовано процес становлення осетинської діаспори в Україні, виокремлено ті громадські організації, які представляють осетинів України, встановлено їхню роль і форми участі в громадському житті українського суспільства. Створені осетинські громадські організації відповідно до своїх статутних цілей прагнули підтримувати й розвивати високий рівень національної самосвідомості в осетинській нацменшини України, у результаті чого відбулася низка позитивних зрушень у цього напрямі.

Відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян» [6] від 1992 року громадська організація – це об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних, соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Згідно зі ст. 13 Закону України «Про національні меншини в Україні» від 1992 року громадяни, які належать до національних меншин, вільні у виборі обсягу та форм здійснення прав, які надаються їм чинним законодавством, і реалізують їх особисто, а також через відповідні державні органи та створювані громадські об'єднання [5].

На сьогодні в Україні функціонують близько 800 громадських організацій національних меншин, понад 30 із яких мають всеукраїнський статус.

Станом на 1 січня 2011 року в Україні створено 13 громадських організацій, що пов'язані з діяльністю осетинської діаспори України. До них належать: «Київське земляцтво осетинів», Донецька обласна громадська організація осетинів «Алани Донбасу», Кримська республіканська громада осетинів-аланів «Аланія», Конгрес осетинського народу Південного берега Криму, Ялтинське міське осетинське товариство «ІР», Севастопольське осетинське національно-культурне товариство «Аланія», Громадська організація «Республікан-

ська організація «Скіфо-аланська», Запорізька обласна громадська організація «Осетино-Аланське культурне товариство», Одеське обласне осетинське земляцтво «Алан», Харківське обласне товариство осетинської культури «Аланія», Харківське міське товариство осетинської культури «Іристон», Осетинський культурний центр «Осетія» у Дніпропетровську, Луганське осетинське національно-культурне товариство «Аланія».

Законом України «Про національні меншини в Україні» (ст. 5, 6, 9, 14 і 15) національним меншинам надано різні форми реалізації своїх прав і інтересів й окреслено, отже, їхні основні функції.

Традиційними видами діяльності будь-якої громадської організації, що представляє національну меншину, є сприяння відродженню національної самосвідомості, традиційного сімейного виховання, підвищення культурного, освітнього, соціального та економічного рівнів, популяризація своєї етнічної культури, зміцнення дружби між усіма народами, розвиток рідної мови тощо.

Проаналізуємо, які з перелічених видів діяльності знайшли свій прояв у функціонуванні осетинських громадських організацій України.

Мова нації є одним із головних показників її етнічної самоідентифікації. Необхідність підтримки осетинами рідної мови за межами Осетії

важлива з кількох причин. По-перше, володіти рідною мовою – це священний обов'язок кожного осетина, незалежно від сімейного складу та місцезнаходження. По-друге, потрібно популяризувати осетинську мову серед інших народів, розповідаючи їм про історію та красу осетинської мови.

Окрім того, є і серйозніші причини для збереження та розвитку осетинської мови. Так, наприклад, у лютому 2009 року ЮНЕСКО опублікувала оновлену версію атласу вимираючих мов. У виданні повідомляється, що 2500 із 6900 мов світу під загрозою зникнення. До таких мов віднесено й осетинську. Як відомо, вона належить до східної підгрупи іранської групи індоіранської гілки індоєвропейських мов і є унікальною, бо на сьогодні це єдина жива мова скіфо-сарматської групи мов.

Дані перепису населення 2001 року свідчать, що для більшості осетинів України рідною мовою є російська, а не осетинська. Тільки 1150 осетинів із них рідною мовою вважають осетинську, 401 – українську, 3110 – російську та 151 – іншу мову [4].

Отже, рівень етномовної відповідності серед осетинів низький, що вказує на присутність асиміляційних процесів в осетинській діаспорі України. До причин незнання українськими осетинами рідної мови слід віднести: географічну віддаленість української діаспори осе-

тинів від Осетії; урбанізацію (адже більшість осетинів в Україні живуть у містах, що ускладнює спілкування між співвітчизниками через віддаленість одне від одного); велику кількість змішаних шлюбів, коли осетини одружуються з представниками інших національностей, що ускладнює вживання рідної мови в сім'ї.

Окрім того, в осетинських громадських організаціях, що існують в Україні, немає курсів або недільних шкіл, де молоде покоління могло б вивчати осетинську мову. Однак деякі позитивні тенденції в цій сфері спостерігалися.

Так, наприклад, у Донецьку влітку 2009 року в приміщенні ліцею «Ерудит» з ініціативи Донецької обласної громадської організації осетинів «Алани Донбасу» було відкрито недільну школу з вивчення осетинської мови та культури. Викладачі осетинської мови та вчені-фахівці з історії осетинів вели курси на безкоштовній основі для всіх, хто хоче поглибити свої знання. Докладніше про діяльність школи розповідається в статті «Недільна школа осетинської мови в місті Донецьку (Україна)» [2]. На жаль, восени 2009 року виникли проблеми з приміщенням, тому заняття з вивчення осетинської мови тимчасово припинилися.

Однією з основних функцій будь-якої діаспори є проведення культурно-масових заходів, що передбачає великий спектр різних видів діяльності й самодіяльності.

Необхідно зазначити, що осетинські громадські організації України проводять великий обсяг роботи в цій сфері.

Так, наприклад, Київське земляцтво осетинів час від часу виступає ініціатором проведення зустрічей київських осетинів для спілкування та відзначення різних свят. Окрім того, під егідою Е. Тедєєва та Р. Савлохова в Києві щорічно відбувається традиційний Міжнародний турнір з боротьби, на якому виступають найкращі борці світу. На цьому турнірі завжди можна побачити як глядачів багатьох представників осетинської діаспори Києва та зарубіжжя, адже боротьба здавна привертала увагу осетинів і з часом вони стали однією з титульних націй у цьому виді спорту.

Осетинська діаспора Одеси щорічно відзначає Джоргуба – День святого Георгія, вшановує пам'ять великих земляків, зокрема відвідуючи пам'ятник великому полководцю, генералу армії, двічі Герою Радянського Союзу Ісці Плієву, встановлений в одному з населених пунктів Одеської області. У грудні 2009 року одеські осетини разом з усім народом Осетії відзначили 150-річчя від дня народження основоположника осетинської літератури, поета, просвітителя, скульптора та художника Кости Хетагурова. На літературному вечорі пролунали найвідоміші твори поета, пісні на його вірші.

Запорізька обласна громадська організація «Осетино-Аланське культурне товариство» одна з перших серед українських осетинських організацій відкрила свій офіційний сайт в Інтернеті, на якому можна одержати інформацію про історію осетинів та діяльність цієї організації.

З-поміж заходів, які проводилися запорізькою осетинською діаспорою, треба відзначити вшанування пам'яті Героя Радянського Союзу Івана Цховребова в травні 2009 року, котрий загинув на території Запорізької області і якого осетинська діаспора Запоріжжя нагородила (посмертно) орденом «Знак пошани» Запорізької обласної громадської організації «Осетино-Аланське культурне товариство».

У Донецьку місцева діаспора осетинів колективно святкує різні національні осетинські свята, відбуваються зустрічі представників діаспори.

Кримська діаспора осетинів є однією з найчисленніших в Україні. Осетинами Криму проводиться постійна робота: надання матеріальної допомоги нужденним, дитячим будинкам, лікарням, проведення національних свят святого Георгія (Джоргуба) та святого Хетага, весіль і ювілеїв, надання допомоги землякам у працевлаштуванні.

Говорячи про харківську діаспору осетинів, слід зазначити, що з кінця 2009 року з ініціативи Харківської міської громади осетинів у Харкові щосуботи й щонеділі проводяться зустрічі осетинської молоді та людей старшого покоління. На цих зустрічах осетини Харкова обговорюють різні питання, спільно намагаються розв'язувати різні проблеми, усіляко прагнуть підтримувати осетинські звичаї та традиції. Такі зустрічі покликані згуртувати етнічних осетинів, що мешкають на території Харківської області, для підтримки осетинської культури та осетинського народу.

Важливим аспектом діяльності осетинської діаспори України є підтримання зв'язків з історичною батьківщиною – Осетією (Північною та Південною).

Делегати осетинських громад таких міст України, як Київ, Одеса, Донецьк, Луганськ, Дніпропетровськ і Запоріжжя, були учасниками VII з'їзду «Стир Нихас», великого всесвітнього зібрання осетинів, що відбулося в середині червня 2009 року в м. Владикавказі в Республіці Північна Осетія-Аланія Російської Федерації. У з'їзді брали участь понад 700 делегатів з Північної та Південної Осетії, представники осетинських діаспор із різних регіонів Росії, а також близького та далекого зарубіжжя.

Українські осетини не раз висловлювали свою підтримку історичній батьківщині в найскладніші для осетинського народу періоди.

Так, у 2005, 2007, 2008, 2009 роках у Криму відпочивали діти з Пів-

нічної та Південної Осетії, що постраждали під час трагедії в Беслані та Цхинвалі.

Під час їхнього там перебування осетинська діаспора Криму брала найактивнішу участь у реабілітації постраждалих, організації їхнього відпочинку та наданні всілякої підтримки.

10 червня 2010 року мери Ялти та столиці Північної Осетії Владикавказя підписали угоду про встановлення побратимських відносин. У Ялті відбулися Дні осетинської культури.

Одеські осетини також надали гуманітарну допомогу дітям, що постраждали внаслідок трагедії в Беслані. Загалом було зібрано 12 тонн продовольства. У листопаді 2004 року для реабілітації в санаторії «Росія» до Одеси приїжджала група учнів СЗШ № 1 м. Беслана та члени їхніх родин, що побували в заручниках.

У 2008 році представники Київського земляцтва осетинів, а також керівництво інших регіональних громад осетинів України рішуче засудили в ЗМІ грузинську агресію проти осетинів у Південній Осетії.

Запорізькою діаспорою негайно було відкрито розрахунковий рахунок для благодійних внесків для постраждалих унаслідок грузинської агресії. Було організовано збирання та доставку гуманітарної допомоги в зону конфлікту.

Своєрідну допомогу Осетії надали донецькі осетини. З 9 по 29 вересня 2009 року, у зв'язку із проханням, що надійшло на адресу осетинів Донецької області, від осетинів, які мешкають у Бельгії, Голландії, Франції та Росії, надати фізичну та моральну підтримку Республіці Південна Осетія, було організовано міжнародну групу осетинів із різних країн (до складу якої ввійшли, зокрема, й четверо представників осетинської діаспори України) для поїздки в м. Цхинвал для участі у відновлювальних і суспільних заходах у Південній Осетії. Ця акція набула широкого розголосу й дістала підтримку серед багатьох громадських рухів Росії та Осетії.

У жовтні 2009 року представники донецької діаспори осетинів разом із Фондом «Наследие», Фондом «Дар жизни» та козацтвом Донецької області посприяли в перевезенні гуманітарного вантажу (речі, продукти, іграшки для дитсадків і школи-інтернату) з Донецька до Цхинвала.

Отже, все це свідчить про постійне підтримання контактів і зв'язків осетинської діаспори України зі своєю історичною батьківщиною. Осетини не мають власної незалежної держави, як деякі інші нацменшини України, зокрема угорці, румуни, росіяни або інші нації, історична батьківщина осетинів – Осетія розташована на території сучасної Росії. Проте осетинська діаспора України протягом багатьох років зуміла зберегти свою національну ідентичність і не стала скла-

довою частиною інших нацменшин України, наприклад, російської або грузинської, з якими в осетинів вікові історичні зв'язки.

Така сфера діяльності, як видавнича справа, є новою для українських осетинів, але перші кроки на цій ниві вже зроблено.

Улітку 2010 року побачила світ книжка «Осетини України» [3], видання якої профінансували понад тридцять меценатів осетинського походження з різних куточків України, що свідчить про усвідомлення осетинами України необхідності розвитку друкованої справи для розвою діаспори.

Ще раніше, в 1997 році, було опубліковано наукову працю О. Бубенка «Яси та бродники в степах Східної Європи» [1]. Ця книжка вийшла друком під грифом Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України та Осетинського національного культурного товариства «Ірстон». Фінансову й організаційну підтримку у друкуванні книжки надали Борис Сосланович Савлохов, Тимур Сосланович Савлохов і Зеліміхан Ілліч Калоев.

У лютому 2011 року в Києві за підтримки Київського земляцтва осетинів побачило світ унікальне літературно-художнє видання – «Нартіада: героїчний епос» [8]. Книжка лаконічно проілюстрована унікальною графікою художника Жоржа Шанаєва – киянина, осетина за походженням. Вона являє собою переклад частини нартського епосу українською мовою. До нартського епосу включено багато древніх легенд скіфо-сарматської та алано-осетинської історії й міфології.

Слід зазначити, що в Україні, на індивідуальному рівні, видаються книжки місцевих письменників осетинського походження. Серед таких доволі відомих авторів необхідно вименювати Х. Хачирова, В. Тотікова, Т. Бязрова, М. Базоева та інших. Однак колективних друкованих праць представників осетинських діаспор різних областей України практично немає.

Слід також зазначити, що керівники обласних і міських осетинських діаспор входять до складу різних органів місцевого самоврядування або державної влади, які займаються міжнародними питаннями, беруть участь у реалізації загальнодержавної політики сприяння нацменшинам.

У спеціальній літературі, присвяченій загальній проблематиці діяльності національних меншин в Україні, доведено, що національні меншини України проходять три рівні розвитку: латентний (на цьому рівні перебуває більшість нечисленних національних меншин, які формально заявили про своє існування); організаційний (коли нацменшини створили власні громадські організації, активно інтегруються в суспільство); політичний (коли нацменшини створили власні політичні рухи та партії, беруть активну участь у виборах усіх рівнів і в політичному житті держави) [7, с. 6].

Екстраполюючи цю тезу на українську осетинську діаспору, можна з упевненістю сказати, що вона підпадає під критерії другого рівня – організаційного. У результаті прибуття на початку 1990-х років осетинів в Україну (переважно у східний регіон) сформувався доволі велика осетинська діаспора, яка організаційно структурувалася, створивши мережу громадських організацій, що сприяло інтеграції осетинів до українського суспільства. Структурне оформлення регіональних осетинських діаспор зумовили як внутрішні чинники (прагнення до спілкування, до вивчення рідної мови та культури тощо.), так і зовнішні (підтримка історичної батьківщини, зв'язки із закордонними співвітчизниками й т.д.).

Разом із тим діяльність громадських організацій, які представляють осетинську діаспору України, нестабільна, періодично спостерігається відсутність серед них єдності. Є також низка проблем, пов'язаних із відсутністю належного фінансування (як з боку українських осетинів, так і офіційних структур Осетії) й необхідної матеріально-технічної бази для діяльності цих громадських організацій. На жаль, часом спостерігається також втрата інтересу етнічних осетинів, що проживають в Україні, до вивчення рідної мови, культури й традицій. Усе це може призвести до асиміляції етнічних осетинів в Україні й втрати національної самосвідомості.

Джерела

1. Бубенок О. Б. Ясы и бродники в степях Восточной Европы (VI – начало XIII вв.). – К.: Логос, 1997. – 224 с.
2. Бузаров А. И. Воскресная школа осетинского языка в городе Донецке (Украина) [Электронный ресурс]. – <http://www.privet.osradio.ru/obshestvo/22901-voskresnaja-shkola-osetinskogo-jazyka-v-gorode.html>
3. Бузаров А. И. Осетины Украины. – Луганск: Промпечать, 2010. – 656 с.
4. Всеукраинская перепись населения 2001 года [Электронный ресурс]. – http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/nationality_popul1/select_5/?bottom=cens_db&bobox=5.1W&k_t=00&p=75&r=1_1&r_b=2_1%20&n_page=4
5. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р. № 2494-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.
6. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 р. № 2460-12 // Відомості Верховної

Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.

7. Луцишин Г. І. Національні меншини в політичному житті України: Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Луцишин Г. І. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2002. – 17 с.

8. Нартіада: героїч. епос / Переклад укр., передм. А. П. Стоянова; передм. Е. Тедеева. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 202 с.

Запитуєте? Відповідаємо!

Доброго дня! Я мешкаю в багатоповерховій будівлі в новому районі міста. Через те, що до однієї підстанції під'єднано багато будинків, бувають часті перебої з електрикою, особливо взимку. Ламаються електроприлади, лампочки дають тьмяне світло. Як вплинути на ситуацію?

Валентин Р.,
Київ

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про електроенергетику» енергопостачальники несуть відповідальність перед споживачами електричної енергії у розмірі дворазової вартості недопущеної електричної енергії в разі переривання електропостачання з вини енергопостачальника (згідно з умовами договору на користування електричною енергією). У разі відпуску електричної енергії, параметри якості якої є поза межами показників, зазначених у договорі на користування електричною енергією, енергопостачальник несе відповідальність у розмірі двадцяти п'яти відсотків вартості такої електроенергії.

До того ж ст. 25 цього закону встановлює, що споживачі електричної енергії мають право на отримання електричної енергії, якісні характеристики якої визначено державними стандартами; відшкодування збитків, заподіяних унаслідок порушення їхніх прав, відбувається згідно із законодавством.

Тому зверніться із заявою до київського міського управління енергетики щодо низької напруги в мережі з проханням перевірити: чи отримуєте ви електричну енергію відповідно до якісних характеристик, визначених державними стандартами, та в разі виявлення невідповідності якісних параметрів електричної енергії укладеному договору та державним стандартам просить провести перерахунок оплат за електроенергію та компенсувати завдані збитки.

